

Abstract: Education and culture in Barlad between the two World Wars

After the accomplishment of the Big Union, the culture in Tutova enters a new period of development.

The education develops and becomes various in the period between the two Wars. The High School „Gh. Rosca Codreanu” remains the main institution of the education in Tutova. It is made with special efforts and it starts its activity again after the First World War. Every year great personalities have graduated and become national values.

The cultural–scientific societies have had a great role in turning Barlad into a cultural town, being a great moment in Barlad's culture.

The Academy in Barlad has been the most important place of cultural manifestations.

Keywords: *education, cultural-scientific societies, cultural institutions, library, museum.*

După realizarea Marii Uniri, cultura tutoveană cunoaște o nouă perioadă de dezvoltare și afirmare.

Învățământul de toate gradele înregistrează progrese deosebite, numărul școlilor al cadrelor didactice și al elevilor înregistrând creșteri importante. În același timp sunt adoptate noi reglementări care asigurau o dezvoltare unitară.

Învățământul preșcolar cunoaște în perioada interbelică un curs ascendent. De la o singură grădiniță înainte de primul război mondial, („Zinca Crăiescu”), se ajunge ca în decurs de două decenii numărul unităților de educație preșcolară să crească la 6, al educatoarelor de la 8 la 12, iar al preșcolarilor de la 88 la 391¹.

În Bârlad funcționau următoarele instituții preșcolare : Grădinița de copii „Cotu Negru” (1924), Grădinița de copii „Marele – Voievod Mihai” (1931), Azilul de copii “Principele Mircea” (1933), Grădinița de copii „Mihai Viteazul”, Grădinița de copii „Alexandru Vlahuță” și Grădinița de copii israelită Leinter și Ghizele Kaufman².

* Profesor, Școala „George Tutoveanu”, Bârlad, jud. Vaslui.

¹ Arhivele Statului Vaslui, fond Inspectorat Școlar jud. Tutova, dosar 18/1938.

² O. Râșcanu Gramaticu, *Istoria Bârladului*, II, Bârlad, 1998, p. 85.

Rolul cel mai important în cadrul învățământului preșcolar bărlădean îl deținea Grădinița de copii „Zinca Crăiescu” ca urmare a vechimii, dar și a gradului ridicat de specializare a personalului și a dotărilor: patru săli, cantină școlară, bibliotecă, farmacie și muzeu³. Până la 1 septembrie 1935 această unitate școlară a fost subvenționată de Societatea Femeilor Ortodoxe Române după care va trece sub auspiciile statului.

Învățământul primar era segmentul cel mai consistent din învățământul românesc, și implicit din cel tutovean.

La Bârlad funcționau 6 școli primare de băieți și 6 de fete: Școala primară de băieți nr. 1 (str. Popa Șapcă), Școala primară de fete „Maria Șt. Gîlcă” (str. Ana Ipătescu), Școala primară de fete Podeni (str. Dimitrie Cantemir), Școala primară de băieți și fete nr. 2 “C. Robu” (str. Al.I.Cuza), Școala primară de băieți și fete nr. 3 (str. Petru Rareș), Școala primară de băieți nr.4 „Catinca Dobranici” (str. C.Hamangiu), Școala primară urbană nr. 5 fete și nr. 5 băieți (str. Republicii), Școala primară mixtă nr. 6 „Cotu Negru”, la care se adăugau Școala de aplicație și Școala primară israelită română-mixtă Leizer și Ghizele Kaufmann⁴. Dintre acestea aveau localuri proprii 8 școli și funcționau în localuri închiriate 4 condiții corespunzătoare având Școala primară de băieți nr. 1, Școala primară de fete „Maria Șt. Gîlcă”⁵, școlile primare de băieți și fete nr. 3 și 5.

În urma insistențelor pe lângă Consiliul comunal s-au construit noi localuri pentru Școala primară mixtă nr. 4 care își va începe activitatea în ianuarie 1927 (la parter își desfășura activitatea Școala de băieți, iar la etaj cea de fete) și pentru Școala primară mixtă nr. 6 „Cotu Negru”⁶.

În anul școlar 1936 frecventau cursurile un număr de 1651 de elevi în clasele I-VII, din care au promovat 1450, neștiutorii de carte reprezentând 24% din populație⁷.

Frecvența nu era constantă, urmare a condițiilor grele în care trăiau în special copiii din cartierele marginase. Unii elevi abandonau cursurile după primele clase primare din aceleași cauze (lipsă de îmbrăcăminte, încălțăminte și cele necesare școlii).

Conform planurilor de învățământ în școlile primare se studia scrierea și exercițiile gramaticale, memorizarea, compunerea, aritmetica, religia, istoria, geografia, caligrafia, desenul, cântul, gimnastica și lucrul manual, în școli circulând manuale alese la decizia învățătorului⁸.

Învățământul complementar își sporește ponderea în condițiile dezvoltării activităților economice.

³ Arh. St.Vaslui, fond Grădina de copii “Zinca Crăiescu”, Bârlad, dosar nr.1/1926-1944.

⁴ O. Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 85.

⁵ Arh. St.Vaslui, fond Școala de fete nr. 2 „Maria St.Gîlcă”, Bârlad, dosar 1/1940, f. 1.

⁶ *Idem*, fond Școala primară nr. 6 „Cotu Negru”, Bârlad, dosar 6/1944, f. 192.

⁷ Arhivele Statului Iași, fond IRȘI, dosar 317/1936, f. 11.

⁸ Gh.Clapa – *Învățământul din Bârlad în perioada 1918-1944, Bârladul odinioară și astăzi* (în continuare B. O. A.), I, București, 1980, p. 186.

La Bârlad funcționau: Școala de Industrie Casnică de fete, Școala de Gospodărie Urbană, Școala Profesională de fete „Clotilda general Averescu” și Școala Industrială de Ucenici.

Școala de Industrie Casnică de fete a fost deschisă la 1 aprilie 1921 în localul căminului „Dr.Filibiliu” din strada Transilvaniei și dispunea de următoarele secții: țesătorie covoare, sericicultură, tricotaje și croitorie. Spațiul afectat era însă insuficient desfășurării procesului instructiv-educativ iar randamentul era scăzut datorită uneltelor vechi ⁹.

Școala de Gospodărie Urbană și-a început activitatea la 1 septembrie 1929 și a funcționat în mai multe localuri, cu 4 clase ¹⁰. Numărul elevilor sporește treptat, ajungând în 1942 la 117. Programa punea accent pe activitățile practice necesare viitoarelor absolvente.

Școala profesională de fete „Clotilda general Averescu” s-a deschis în urma circulării emise de Ministerul Muncii din 2 aprilie 1921 către corporațiile locale ¹¹. Cursurile erau frecventate de 15 eleve din cele 25 înscrise.

Școala Industrială de Ucenici a fost organizată în noiembrie 1939 în localul Școlii primare nr. 1 ¹². Cursurile se țineau după-amiaza, patronii fiind obligați să-și trimită ucenicii.

Învățământul liceal se dezvoltă și se diversifică în perioada interbelică. Alături de liceele cu vechi tradiții: Liceul „Gh. Roșca Codreanu” și Școala Normală de băieți „Principele Ferdinand” se afirmă Liceul de fete „Iorgu Radu”, liceul industrial de băieți, liceul industrial de fete și liceul comercial.

Liceul „Gh. Roșca Codreanu” rămâne principala instituție a învățământului tutovean. Este refăcut cu eforturi materiale deosebite și își reia activitatea după primul război mondial, în fiecare an absolvind promoții bine pregătite din rândul cărora s-au afirmat personalități de valoare națională. Pentru elevii cu o situație materială precară se acordau burse provenite atât de la stat cât și din donații particulare: bursa „profesor Toader Angheluță”, bursa „Aristița Pârvan”, bursa „profesor Dumitriu I. Ghimuș”, bursa „profesor I. Galin”, bursa „Vladimir Karminski”, bursa „academician Constantin Hamangiu” ¹³, pentru ca în perioada războiului să se mențină doar cele provenite de la Casa Școalelor, Comitetul Școlar și Academia Română ¹⁴.

O activitate deosebită au desfășurat societățile elevilor: Societatea literar-științifică „Stroe Belloescu” și Societatea “Matematica bârlădeană”.

În 1923 s-a constituit Asociația Absolvenților Liceului „Gh. Roșca Codreanu”, iar în 1926 Asociația foștilor elevi ai Liceului „Gh. Roșca Codreanu” ¹⁵.

⁹ Arh. St. Vaslui, fond Școala de industrie casnică de fete, Bârlad, dosar 4/1924, f. 70-71.

¹⁰ *Ibidem*, fond Școala Primară de Gospodărie Urbană, Bârlad, dosar 42/1942, f. 14-17.

¹¹ *Ibidem*, fond Școala Profesională de Ucenici, Bârlad, dosar 33/1922, f. 8.

¹² *Ibidem*, fond Școala Industrială de Ucenici, Bârlad, dosar 37/1939, f. 16.

¹³ Tr.Nicola – *Liceul „Gh.Roșca Codreanu”. Monografie*, Iași, 1971, p. 140-141.

¹⁴ *Ibidem*, p. 143.

¹⁵ *Ibidem*, p. 133.

Cutremurul din noiembrie 1940 a provocat mari distrugerii liceului însă și mai gravă a fost rechiziționarea clădirii de către armată, în consecință refacerea de după război a necesitat intervenții masive din partea statului și a municipalității¹⁶.

Pentru rezultatele deosebite înregistrate de-a lungul timpului, Ministerul Educației a ridicat liceul la rang de Colegiu Național în anul 1946 cu ocazia aniversării Centenarului acestei instituții școlare¹⁷.

Liceul de fete „Iorgu Radu” își va deschide cursurile la 11 octombrie 1921¹⁸, în condiții deosebit de grele deoarece instituția nu avea un local propriu. Noul edificiu va fi construit cu mari eforturi din partea statului și a unor persoane particulare, deschizându-și porțile la 11 octombrie 1936. Liceul a găzduit în perioada interbelică 838 de eleve din care unele vor urma și cursurile învățământului superior¹⁹.

Școala normală de băieți „Principele Ferdinand” a constituit un alt important centru de cultură. Până în 1945 i-au absolvit cursurile 61 de serii ce au totalizat 1700 de învățători. După ce primeau Diploma de capacitate, învățătorii erau repartizați de Ministerul Educației în satele județului unde efectuau un stagiu obligatoriu de 5 ani. Aici au activat formații de cor, muzică instrumentală, dansuri precum și societatea sportivă „Avântul”; prestigiul acestora fiind bine cunoscut în oraș cât și în alte localități din țară.

Localul școlii era spațios, răspunzând celor mai ridicate exigențe ale procesului de învățământ²⁰, însă a avut de suferit în urma cutremurelor din 1934 și 1940, necesitând costisitoare reparații. În martie 1944 clădirea a fost pusă la dispoziția trupelor germane care au transformat-o în spital. După retragerea acestora, în noaptea de 23/24 august 1944, școala a fost incendiată, distrugându-se laboratoarele de fizică, chimie, științele naturii, materialul didactic, din clădirea principală rămânând doar fundația și o parte din ziduri²¹.

Această situație a îngreunat mult desfășurarea în condiții normale a cursurilor care au fost reluate după-amiaza în localul Liceului „Gh. Roșca Codreanu” și apoi în localul Școlii primare nr. 1. Internatul a funcționat o parte în căminul „Dr. Filibiliu” aflat sub patronajul „Societății femeilor ortodoxe”, iar o parte în fosta locuință a directorului și în infirmerie²².

În 1945, în urma dispozițiilor Ministerului Educației (Ordinul 153384/1945) s-a suspendat examenul de admitere la clasa I a Școlii Normale aceasta devenind clasa I a gimnaziului.

Liceul industrial de fete începe să funcționeze din 1940 după ce Școala secundară profesională „Nicolae Roșca Codreanu” înființată în 1901 se transfor-

¹⁶ Arh. St. Vaslui, fond Liceul „Gh. Roșca Codreanu”, Bârlad, dosar 1/1944, f. 23.

¹⁷ Tr. Nicola, *op. cit.*, p. 134.

¹⁸ N. Ioachim – *Contribuții la Monografia Școlii Generale de 10 ani din Bârlad*, Iași, 1971, p. 18.

¹⁹ Gh. Clapa, *op. cit.*, p. 200.

²⁰ Arh. St. Vaslui, fond Școala Normală de băieți, dosar 16/1944, f. 184

²¹ *Ibidem*, p. 30-32.

²² *Ibidem*.

mase în 1925 în Școala Normală de fete. Școala dispunea de un local adecvat situat în B-dul Epureanu cu săli de clasă, spălătorie, ateliere, bibliotecă și un muzeu etnografic²³. Planul de învățământ prevedea următoarele obiecte de studiu : limba română, matematica, limba franceză, caligrafia, desenul, religia, muzica, lucru, gospodăria, asistența, teoria, contabilitatea, psihologia, pedagogia și tehnologia²⁴. După absolvirea liceului elevele puteau deveni profesoare-maestre.

Liceul industrial de băieți cu 8 clase a avut la bază Școala Inferioară de Meserii (1901) care a transformat în gimnaziul Industrial de băieți în 1936 (Școala de arte și meserii) și Școala Tehnică Industrială de 6 ani²⁵. Liceul dispunea de un local corespunzător, în fostele case Fătu, dotat cu săli de clasă și ateliere unde își desfășurau practica elevii. Buna pregătire teoretică și practică permitea absolvenților să se angajeze ca meseriași în oraș sau în localitățile limitrofe. În anul școlar 1926-1927 erau înscriși 217 elevi: 56 la tâmplărie, 11 la tinichigerie, 11 la tapițerie, 8 la uzină, 25 la lemnărie, 9 la pielărie, 97 la fierărie-lăcătușerie, din care au promovat 156 și 16 au rămas repetenți²⁶.

Liceul comercial de băieți a apărut datorită dezvoltării activităților comerciale. În 1920 este înființată Școala comercială cu o durată de 3 ani, devenită apoi gimnaziu comercial, iar în 1926 Școala superioară de comerț cu o durată de 4 ani. Prin unificarea celor 2 școli s-au pus bazele Liceului comercial cu 8 clase, instituție aflată sub tutela Camerei de Industrie și Comerț a județului Tutova²⁷. Conform planului de învățământ se predau: noțiuni despre comerț, mărfuri, materiale comerciale, precum și științe juridice, economice, geografie, economie și limbi străine. Practica comercială se efectua în fiecare după-amiază. În 1941 din 263 înscriși au promovat 204 elevi²⁸. Absolvenții puteau ocupa funcții în aparatul de stat ca mici slujbași cât și în sectorul particular sau puteau să se prezinte la admiterea în „Academia Comercială”. Liceul a funcționat în localul propriu, până la desființarea sa în anul 1947, când a transformat în Școala Tehnică de administrație economică²⁹.

Societățile cultural-științifice au avut un rol important în afirmarea Bârladului ca oraș cultural.

„Liga Culturală”, filiala Bârlad, își continuă activitatea și în perioada interbelică. Astfel, revista „Brazdă nouă” din aprilie 1923 ne informează că „Liga Culturală, secția Bârlad ține șezători în casa răposatului Belloescu”³⁰. Informații despre activitatea Ligii găsim și în revista „Brazdă nouă” nr. 2 din 24 februarie 1924, unde ni se spune că în anul 1923 au conferențiat sub auspiciile Ligii:

²³ Arh. St. Iași, *fond cit.*, dosar 725/1932.

²⁴ *Ibidem*, dosar 38/1935, f. 97.

²⁵ V. Cîrcotă, V. Pallady – *Monografia municipiului Bârlad*, Bârlad, 1974, p. 85.

²⁶ *Statistica învățământului din România*, p. 358.

²⁷ Arh. St. Vaslui, fond Liceul comercial de băieți, Bârlad, dosar 5/1938, f. 8.

²⁸ *Ibidem*, 226/1942, f. 258.

²⁹ V. Cîrcotă, V. Pallady, *op. cit.*, p. 85.

³⁰ „Brazdă nouă”, Bârlad, nr. 3, 8 aprilie 1923.

N.Iorga, Gh. Tașcă, Al. Cusin, Radu Rosetti sau că unii au criticat Liga datorită apropierii față de Partidul Naționalist-Democrat. Revista „Răzeșul” prezintă în mai multe rânduri activitatea Ligii. Astfel, din nr. 1 din februarie 1926, aflăm conducerea Ligii culturale secția Bârlad: președinte G. Tașcă – prof. universitar, vicepreședinti C. Dornescu – avocat și Paul Constantinescu – profesor, secretar Sterian Dumbravă – avocat, membri Natalia Pașa – profesor și G. Pallady – literat. Din revista „Țara de Jos”, nr. 2-3 din 1927, aflăm că „Sâmbătă 5 februarie a.c. la teatrul „Carol” a avut loc un festival artistico-literar, organizat de Liga Culturală din Bârlad.” În prima parte a activității a avut loc conferința profesorului universitar G. Tașcă cu „*Problema speculei*” apoi a urmat un concert de violină susținut de Ionel Ghica (absolvent al Academiei de muzică din Paris) cu concursul lui Antonin Ciolan (profesor la Conservator în Iași)³¹.

„*Academia Bârlădeană*” a fost principalul focar al manifestărilor culturale. Comitetul de conducere era format din: George Tutoveanu – președinte, George Pallady – vicepreședinte, Virgil Dinculescu – secretar, Ion Paloda – casier, Natalia Posa, George Vanetti și Nicolae Bogescu – membri.

Revista „Țara de Jos” din decembrie 1924 prezenta activitatea *Academiei Bârlădene* care „face și propagandă culturală la sate, a ținut șezători la Casa Națională, Școala normală și Școala profesională, a ridicat bustul lui Vlahuță, l-a comemorat pe poetul Ștefan Petică și a fost la Bălți în Basarabia.”³²

În revista „Graiul Nostru” nr. 2 din 1925 citim: „Toată mișcarea literară și culturală a orașului nostru se învârte acum în jurul societății literare „Academia Bârlădeană”, întemeiată la 1 mai 1915 de G. Tutoveanu și prietenii săi Tudor Pamfile și Toma Chiricuță. „Academia Bârlădeană” fără să primească nici un sprijin material, de la vreo instituție de cultură, a izbutit prin proprii eforturi să imprime o puternică propagandă culturală pentru întărirea conștiinței naționale. În vremea războiului „Academia Bârlădeană” a „editat câteva scrieri de propagandă și a scos revista literară „Florile Dalbe”. În afară de cele 16 șezători publice pe care le-a ținut în sala „Casei Naționale” din orașul nostru, Academia Bârlădeană a dat două mari festivaluri literare la Bălți și la Tecuci. În cinstea poetului bârlădean Alexandru Vlahuță, societatea a luat inițiativa ridicării unui monument în Grădina publică a orașului, a ținut 12 conferințe despre opera poetului și a publicat un volum selectiv”³³. G. Tutoveanu în articolul „Academia Bârlădeană” publicat în „Graiul Nostru” nr. 9-11 din 1925 îi nominalizează pe întemeietorii și colaboratorii societății: Tudor Pamfile, Toma Chiricuță, Nechifor Crainic, Pamfil Șeicaru, G. Tașcă, V. Voiculescu, V. I. Popa, I. Buzdugan, I. Valerian ș.a.

După 1925 asistăm la o intensificare a manifestărilor culturale organizate de *Academia Bârlădeană*. La nivelul orașului au fost atrași noi membri din rândul tinerilor. V. Damaschin, M. Pavelescu, G.G. Ursu, G. Nedelea ș.a.. Șezătorile

³¹ „Țara de Jos”, București, nr. 2-3, 1927.

³² *Ibidem*, nr. 11-12, decembrie 1924.

³³ „Graiul nostru”, Bârlad, nr. 2, 1925.

publice erau însoțite de conferințe, recitări, manifestări teatrale sau excursii la care participau și membri din alte orașe. Ședințele se țineau duminica după-amiaza, fie într-un cerc intim la reședința poetului George Tutoveanu, fie într-un cadru mai larg la Casa Națională „Stroe Belloescu”³⁴. Printre colaboratorii *Academiei Bârlădene* s-au aflat și personalități ale vieții culturale naționale: N. Iorga, M. Sadoveanu, T. Arghezi, V. Eftimiu, C. Petrescu, I. Minulescu, D. Zamfirescu, T. Vianu ș.a.

Prin revista „Graiul Nostru” nr. 1-3 din 1926 suntem informați că: „Academia Bârlădeană” a ținut duminică 7 februarie, 9 seara, în sala „Casei Naționale” a 18-a șezătoare publică la care a vorbit G. Tutoveanu despre introducerea culturii în masa poporului în conferința „Pentru cei mulți”. Cu această ocazie au citit: Natalia Pașa, Duiculescu, V. Damaschin, G. Ponetti, G. Pallady, I. Palodă și G. Tutoveanu. Cvartetul „Academiei” a încheiat șezătoarea cu Haydn, Schubert și Rubinstein. Din aceeași publicație aflăm că G. Tutoveanu, „a hotărât împreună cu d-l colonel Ilie Dumitrescu să așeze în sala mare a regimentului „Cantemir” din Bârlad, bustul scriitorului Em. Gârleanu care între 1901-1906 a făcut parte ca sublocotenent dintre ofițerii regimentului.”³⁵.

Academia Bârlădeană a sprijinit înființarea Secției Publice a bibliotecii „Stroe Belloescu” din cadrul Casei Naționale. Referitor la acest subiect „Graiul Nostru” din 1927 scria: „Întrucât statutul Bibliotecii publice de la „Casa Națională” prevede că nu se poate da spre consultare cărți, reviste, ziare decât în localul său, „Academia Bârlădeană” a luat inițiativa înființării unei noi biblioteci, în scop de a împrumuta cărți de citit acasă. Pentru aceasta Primăria orașului a pus la dispoziție una din sălile Casei Naționale”...³⁶.

Dintr-o altă revistă locală „Scrisul nostru” din 1930 aflăm că: „Societatea literară „Academia Bârlădeană” de sub conducerea lui G. Tutoveanu a deschis în toamna aceasta la Casa Națională, a 6-a expoziție de pictură la care-au luat parte tinerii pictori bârlădeni: G. Portase, F. Wolfinger și I. Peiu”. Același număr al revistei populariza o șezătoare a *Academiei Bârlădene* dată în folosul asistenței sociale și care s-a încheiat cu un concert de vioară și violoncel³⁷.

Activitatea editorială a *Academiei Bârlădene* s-a concretizat prin tipărirea unor publicații proprii: revistele „Graiul Nostru”, 1925-1927, „Scrisul Nostru” 1929-1931 și ziarul „Moldova” 1932. Sub egida sa a fost tipărită *Istoria literară a Bârladului* în 1936 și *Antologia scriitorilor bârlădeni* în 1937.

În perioada de după 1933 *Academia Bârlădeană* a avut mai mult o orientare științifică îndreptată spre trecutul literar al regiunii deoarece o parte din membrii săi au părăsit Bârladul stabilindu-se în alte localități de unde veneau mai rar. Pe 12 februarie 1944 în sala teatrului „Al. Vlahuță” din Bârlad are loc o mare

³⁴ D. Smântănescu – *G. Tutoveanu poet al seninătăților și ctitor cultural în BOA*, II, p. 36.

³⁵ „Graiul nostru”, Bârlad, nr. 5, mai 1926.

³⁶ „Graiul nostru”, Bârlad, nr. 1-2, 1927.

³⁷ „Scrisul nostru”, Bârlad, nr. 9-10, 1930.

șezătoare literară, în program fiind: „Conferința lui Radu Cosmin despre „Poezia și poezii”, apoi lecturi din lucrări proprii ale domnilor Ion Minulescu, Al. Cazaban, D. Iov, Mircea Damian, G. Tutoveanu, George Lesnea, G. Costandache, G. Nedelea, G. Ursu”³⁸. Un moment emoționant din activitatea *Academiei Bârlădene* l-a constituit aniversarea a 75 de ani de la nașterea poetului George Tutoveanu, la 21 noiembrie 1947, cu acest prilej Tudor Arghezi dedicându-i poetului o plachetă comemorativă în care îi sublinia profilul fizic și moral³⁹.

Academia Bârlădeană a coagulat mișcarea literară bârlădeană și a lansat tineri scriitori ca V. Voiculescu, V. I. Popa, G. Ursu, G. Nedelea ș.a. Șezătorile sale au avut și caracter artistic deoarece au patronat expoziții de pictură și au înființat un cvartet și orchestra societății.

„*Societatea de Educație Națională din județul Tutova*” s-a constituit la 4 iulie 1920 având 7 secțiuni⁴⁰. Ea își propunea „să coordoneze mijloacele educației locale, particulare și oficiale, să creeze un puternic curent moral și educativ național, să combată organizațiile anarhice, să creeze secții de educație fizică, să desfășoare prin conferințe o puternică propagandă de educare a poporului, să refacă industria casnică, să înfiereze specula și abuzurile”⁴¹.

La 25 iulie 1920 cu ocazia unei întruniri din sala teatrului s-a ales Comitetul de Direcție și secțiile societății. La 5 august 1920 în ședința ținută la Cercul Militar s-au ales președinții, vicepreședinții și secretarii pentru fiecare secție iar la 25 septembrie 1920 a fost elaborat statutul⁴². Secțiile Societății își desfășurau activitatea în mod inegal, de aceea scopurile propuse nu au putut fi întotdeauna realizate. Secția de îndrumare spre meserii a organizat o școală de ucenici, cursuri de specializare pentru fete și băieți⁴³ și conferințe patriotice.

Secția sport a urmărit înființarea unui stadion la nordul Grădinii Publice.

Secția de muzică prezenta de două ori pe săptămână concerte în localul Cercului Militar⁴⁴.

„*Ateneul bârlădean*” își începe activitatea la 20 noiembrie 1920 în urma întrunirii comitetului în localul Centrului Militar, cu această ocazie fiind aprobat programul de activitate. În cadrul Ateneului, personalități ale Bârladului, au susținut numeroase conferințe în vederea popularizării unor cunoștințe culturale și științifice. Ateneul și-a continuat activitatea până în 1949.

„*Ateneul Popular CFR*” a înregistrat aprecieri elogioase în presa vremii, șezătorile acestuia fiind considerate ca adevărate sărbători⁴⁵.

³⁸ Afiș șezătoare culturală, în B.O.A., II, București, 1982, p. 247.

³⁹ O. Râșcanu Gramaticu, *Istoria Bârladului*, op. cit., 1998, p. 115.

⁴⁰ T. Nicola, *Societatea de Educație Națională din județul Tutova*, în BOA, III, 1984, p. 525.

⁴¹ O. Râșcanu Gramaticu, op. cit., p. 110.

⁴² T. Nicola, op. cit., p. 526.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 534.

„*Asociația Studenților Tutovei Al. Vlahuță*” se înființează în 1924 ca urmare a inițiativei unui grup de studenți din zonă. În 1925 în cadrul adunării generale prezidată de studentul V. Grigore Mastacan a fost prezentată Darea de seamă în care erau evidențiate acțiunile desfășurate la nivelul județului în vederea promovării culturii naționale⁴⁶. Din inițiativa studenților a fost înființată în Bârlad biblioteca „Avântul cultural” și biblioteci și cămine culturale în comunele județului, până în 1928 fiind înființate 17 astfel de unități⁴⁷.

În același timp Asociația organiza serbări culturale, cursuri pregătitoare gratuite pentru admiterea elevilor săraci la liceu, liste de subscripții pentru ajutorarea studenților săraci sau omagierea unor personalități culturale⁴⁸.

„*Asociația Casa Națională de Citire*” s-a înființat în ianuarie 1928 din inițiativa unor intelectuali în frunte cu poetul George Tutoveanu în vederea revitalizării activității Bibliotecii și a extinderii accesului publicului la cunoașterea literaturii române și universale. Asociația va fi confirmată de Ministerul Învățământului care va acorda o subvenție de 200.000 de lei pentru cumpărarea de cărți⁴⁹.

„*Societatea științifică literară Stroe Belloescu*” a fost principala societate cu caracter științifico-literar a elevilor bârlădeni din cadrul Liceului „Codreanu”. Unii din președinții activi din rândul elevilor au ajuns personalități importante ale culturii românești⁵⁰. În cele 25 de ședințe care au avut loc în perioada interbelică s-au citit lucrări cu caracter literar, sociologic, istoric și psihologic, de regulă ședințele încheindu-se cu scurte programe artistice⁵¹.

Societatea „Matematica Bârlădeană” s-a înființat la 26 februarie 1926 la Liceul „Codreanu” și a funcționat până în 1930. Societatea își propunea ca elevii să-și adâncească cunoștințele predate la orele de curs și să colaboreze la „Gazeta Matematică” și „Revista Matematică din Timișoara”. Ședințele se desfășurau în prezența unui profesor de specialitate, la sfârșitul fiecărui an tipărindu-se „Anuarul societății” care era difuzat în cadrul învățământului liceal bârlădean cât și în alte orașe. Între 1927-1930 a fost editată revista „Matematica Bârlădeană”, mulți dintre colaboratori devenind specialiști de renume în domeniul matematicii. Revista a fost apreciată și de Gh. Tițeica, fost elev al liceului⁵². După 1930 activitatea va continua în cadrul *Societății științifice literare „Stroe Belloescu”*.

Asociația Absolvenților Liceului „Codreanu” a fost înființată în 1926. Scopul era stabilirea și întreținerea legăturilor dintre membrii ei oriunde s-ar afla și instituirea unui fond din veniturile fiecăruia pentru înființarea de burse pentru

⁴⁶ O. Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 112.

⁴⁷ „Graiul nostru”, I, 7-8 septembrie, 1925.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ E. Profir, 75 de ani (1906-1981), Biblioteca „Stroe Belloescu”, Bârlad, 1981, p. 6.

⁵⁰ Tr. Nicola, *op. cit.*, p. 95.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² C. Giurcanu – Contribuție la istoria învățământului matematic la Bârlad. Societatea Matematica bârlădeană în Școala Bârlădeană, 9-10, 1981-1984, p. 87.

elevii săraci și meritorii⁵³. După război societățile cultural-științifice, ce activaseră în perioada interbelică au intrat, datorită condițiilor socio-politice de atunci, într-un con de umbră, pentru ca ulterior să-și înceteze activitatea.

Instituțiile culturale și-au adus o contribuție importantă la popularizarea valorilor noastre naționale și locale.

Biblioteca Casei Naționale „Stroe Belloescu”. La 15 noiembrie 1906 s-a creat un „Comitet de inițiativă” în frunte cu G. Tutoveanu care a redactat *Actul de constituire a Bibliotecii publice din Bârlad*: „Astăzi, 15 noiembrie 1906, legându-ne între noi prin cuvânt de cinste, am hotărât să lucrăm cu tot entuziasmul curat al tinereții, pentru întemeierea Bibliotecii publice din Bârlad. Așa să-ne-ajute Dumnezeu!”⁵⁴. Semnau: G. Tutoveanu, A. Balaban, F. Chiriac, Hristodur Dimopol, N. Dorin, N. Petrescu, A. Simionov, V. Georgescu, T. Rătescu, P. Nichifor.

În primăvara lui 1908, cu banii lui Stroe Belloescu și cu sprijinul Primăriei care a cumpărat terenul necesar în strada Regală, începea să se construiască imobilul care va primi numele de „Casa Națională”. La 28 noiembrie 1909 profesorul Belloescu a donat clădirea către Primărie în următoarele condiții: „...Călăuzit de acest adevăr ridicat-am în Parcul orașului Bârlad clădirea numită „Casa Națională”, pe care o dăruiesc acestei comune, în condițiile următoare: Comuna Bârlad să întrețină și să îngrijească de acest așezământ.”⁵⁵.

În localul „Casei Naționale” deschis în ianuarie 1911⁵⁶ au funcționat biblioteca, muzeul și pinacoteca, corul „Armonia” și „Liga Culturală” dar și societatea literară „Academia bârlădeană”.

Primul bibliotecar a fost Dimitrie Dragomir care la 2 mai 1912 va primi de la G. Tutoveanu „800 de volume științifice și literare, alese cu grijă pentru funcționarea unei biblioteci poporane... 58 de reviste de tot felul, din care se vor face colecții pe ani”⁵⁷. În timpul războiului de întregire Biblioteca „Casei Naționale” a fost rechiziționată, cărțile ajungând în podul clădirii sau fiind evacuate. Între martie 1916 și aprilie 1920 biblioteca va avea un nou bibliotecar în persoana scriitorului Constantin Nicolau care va urmări organizarea fondurilor și refacerea evidențelor.

Biblioteca își reia activitatea, după primul război mondial, în urma insistențelor membrilor Academiei Bârlădene și a implicării conducerii orașului. În revista „Graiul Nostru” din mai 1925 se preciza: „Biblioteca de la Casa Națională și-a redeschis porțile mulțumită d-l avocat I. Bontaș, primarul orașului și mai ales datorită îndemnurilor insistente ale Societății literare Academia Bârlădeană care a delegat pe un vrednic membru al său, N. Bogescu cu aranjarea și sistematizarea ei. Deși îi lipsesc foarte multe cărți, precum și din inventarul mobil (din cauza

⁵³ „Graiul nostru”, II, 4/1926.

⁵⁴ „Scrisul Nostru”, Bârlad, nr. 8-9, 1929.

⁵⁵ Arh. Bibliotecii „Stroe Belloescu” Bârlad, dosar Acte de proprietate.

⁵⁶ „Liga Culturală”, Bârlad, An II, nr. 1, ianuarie-martie 1911.

⁵⁷ Arh. Bibliotecii „Stroe Belloescu” Bârlad, Dosar acte de proprietate.

devastării ei de către armata rusă în timpul războiului) a fost dată în folos public luna trecută spre bucuria atâtor suflete însetate, ce zilnic inundă fericita sală de lectură”⁵⁸.

Treptat patrimoniul bibliotecii s-a îmbogățit prin achiziții de cărți, ziare, reviste din țară și străinătate, prin donații făcute de Casa Școalelor, Academia Română, Ministerul Instrucțiunii Publice, Cancelaria Monumentelor Istorice sau de diferite personalități culturale Al. Brătescu Voinești, G.Tutoveanu, C.Hamangiu, G.Pallady⁵⁹ ș.a..

În 1929 biblioteca dispunea de 5000 de volume pentru ca în 1942 să se ajungă la 13456 cărți și 14837 reviste și ziare⁶⁰. În ceea ce privește cititorii, în 1929 au fost 3720 iar în 1936 3448⁶¹. În ianuarie 1931 revistă „Scrisul nostru” preciza: „Biblioteca Publică din Bârlad instalată la Casa Națională a orașului nostru, având 2 săli mari de lectură, cu tot mobilierul necesar și peste 5000 de volume, și condusă cu-o pricepere deosebită de tânărul scriitor G. Nedelea, ajutat de studentul N. Costăchescu, este deschisă în toate zilele și de lucru și de sărbători, de la orele 3-7 după amiază”⁶².

Situația bibliotecii din 1937 o aflăm din revista „Duh Nou”: „De la 1928 însă, după înființarea asociației, «Casa Națională de Citire din Bârlad-Stroe Belloescu», localul intră în patrimoniul acestei asociații, care a instalat o Bibliotecă publică ce numără peste 10000 de volume în afară de vreo 200 colecții de publicații periodice. Sala cea mare de conferințe este transformată în sală de lectură foarte cercetată de tineretul școlar. Această asociație pusă sub președinția primarului orașului Bârlad este alcătuită din intelectuali și oameni de bine ai orașului nostru, iar în comitetul de conducere figurează profesorii: Paul Constantinescu, Cezar Ursu, Ioan Ursoiu, C. Moroșanu apoi literații: G. Tutoveanu, Virgil Caraivan, dr. I. Weinfeld...”⁶³.

În timpul războiului biblioteca își reduce activitatea, reluându-și-o abia după 20 septembrie 1944 când s-a constatat pierderea sau deteriorarea unor cărți. Din această cauză la 8 decembrie 1944 în sala Pinacotecii „Casei Naționale” s-a creat Comitetul de inițiativă pentru reorganizarea activității bibliotecii care a ales un comitet provizoriu format din primarul I. Bontaș, directorul liceului industrial A.Rășcanu, bibliotecarul George Nedelea, dr. I. Weinfeld și avocat N.Simionescu⁶⁴. G. Nedelea, șeful bibliotecii între 1928 și 1951, a inventariat fondul rămas și a semnalat cărțile scoase din uz sau pierdute datorită războiului.

Biblioteca „Avântul cultural” a fost organizată în 1923 în cartierul Munteni. De două ori pe săptămână erau organizate șezători la care luau parte în special

⁵⁸ „Graiul Nostru”, Bârlad, nr. 2, mai 1925.

⁵⁹ E. Profir, *op. cit.*, p. 11.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 7.

⁶¹ Oltea Rășcanu-Gramaticu, *op. cit.*, II, p. 144.

⁶² „Scrisul Nostru”, Bârlad, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1931.

⁶³ „Duh Nou”, Bârlad, nr.5, mai 1937

⁶⁴ Oltea Rășcanu-Gramaticu, *op. cit.*, II, p. 121.

cadre didactice⁶⁵. Activitatea bibliotecii a fost sprijinită de profesorii Școlii primare nr.3 din Munteni și de membrii Academiei Bârlădene, ceea ce a permis, după 1926, extinderea acțiunilor culturale și în satele județului Tutova.

Biblioteca Liceului „Gh.Roșca Codreanu” era împărțită pe cele două secții ce existau în cadrul liceului: umanistă și științifică. Din 1928, odată cu desființarea secției reale, conform instrucțiunilor primite din partea Ministerului cele două secții se reunifică. În 1931 biblioteca număra 5120 de volume pentru ca în 1940 să se ajungă la 7581⁶⁶. Multe cărți au provenit din donațiile profesorilor, ale foștilor elevi, cât și din donațiile unor instituții centrale sau locale⁶⁷.

Biblioteca Liceului „Iorgu Radu” dispunea în 1923 de 2.000 volume, pentru ca ulterior în urma donațiilor publice și particulare, fondul bibliotecii să ajungă la 7413 volume⁶⁸, sursele fondului fiind donațiile publice, particulare sau cotizațiile elevilor. În 1933 era a doua bibliotecă școlară ca importanță din oraș.

Muzeul bârlădean este legat de înființarea *Căminului Național „Stroe Belloescu”*.

La 10 aprilie 1914 s-a constituit la Bârlad un comitet „cu scopul de a înființa un muzeu al județului Tutova care să fie pus la dispoziția publicului și să funcționeze în Casa Națională acolo unde dorise Stroe Belloescu⁶⁹. Comitetul era format din: I. Antonovici – custode, C. Râmnicianu – președinte, colonel Tocineanu – vicepreședinte, Em. Pallady – casier și pe G. Alexandrescu- secretar⁷⁰.

În perioada interbelică muzeul dispunea de un patrimoniu cultural format din colecții de: arheologie, istorie, numismatică și artă provenit din cercetările arheologice întreprinse în zone din apropierea orașului, din donații și din achiziții. De asemenea, avea și o bibliotecă de specialitate.

După 1925 vor fi organizate expoziții⁷¹ pentru marele public, la sediul de la „Casa Națională”, expoziții elogiata de presa vremii. Profesorul Cezar Ursu, noul custode al muzeului încerca astfel să atragă colecționarii particulari, să obțină achiziții și donații pentru muzeu și nu în ultimul rând să pună în valoare pictorii locali bârlădeni.

În ianuarie 1928 este înființată societatea Asociațiunea Casa Națională „Stroe Belloescu” în statutul căreia se prevedea ca principal scop conducerea și coordonarea muzeului a pinacotecii și a bibliotecii. După ce va primi personalitate juridică societatea va intra sub controlul Ministerului Cultelor și a Ministerului Educației Naționale, muzeul fiind reprezentat, conform statutului de un consiliu de conducere ce gestiona bunurile muzeului și bibliotecii și a căror activități erau hotărâte de Adunarea generală. Printre membrii fondatori găsim pe profesorul Cezar Ursu și pe pictorul Stavru Tarasov iar printre membrii de onoare pe pictorii

⁶⁵ „Țara de Jos”, III, 1 / ianuarie 1926.

⁶⁶ T. Nicola, *op. cit.*, p. 128.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Arh. St. Iași, fond IRȘI, dosar 36/1935.

⁶⁹ Oltea Râșcanu-Gramaticu, *op. cit.*, I, p. 399.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Arhiva Muzeului „Vasile Pârvan”, fond Liceul „Codreanu”, dosar 7 / 1926, f. 261.

N. Tonitza, Petre Bulgăraș și pe sculptorul Ioan Dimitriu-Bârlad⁷². Statutul societății prevedea că 90% din bugetul anual să fie folosit pentru cumpărarea de „cărți, tablouri, obiecte de muzeu și mobilier”.

Ca urmare a acestui demers a avut loc deschiderea expozițiilor permanente pentru public în toamna anului 1928, eveniment ce a avut un ecou deosebit în viața orașului. În 1950 muzeul este declarat instituție de stat cu numele de „Muzeul mixt Bârlad” și trece sub coordonarea Primăriei. Din 1957, cu ocazia deschiderii sediului actual, va primi numele de „Vasile Pârvan”, ca un omagiu adus de bârlădenii marelui istoric.

Pinacoteca își va desfășura activitatea în incinta *Casei Naționale „Stroe Belloescu”*.

Primele achiziții de tablouri au avut loc în anul 1917 când Primăria cumpără două tablouri iar băncile locale „Moldova de Jos” și „Take Protopopescu” încă unul, cele trei tablouri fiind donate Pinacotecii⁷³. Tot în 1917, Al. Vlahuță aflat în refugiu va dona și el un tablou pictat de Nicolae Grigorescu, reprezentându-l pe tatăl poetului⁷⁴.

După 1925, Cezar Ursu, director al Muzeului, a organizat mai multe expoziții la „Casa Națională”. Astfel, din revista „Graiul Nostru”, aflăm la rubrica Însemnări că „În Bârlad s-a deschis, într-una din sălile „Casei Naționale” prima expoziție de pictură de la război încoace, în care a expus picturi, caricaturi și desene profesorul Eugen Jurișteanu.”⁷⁵.

În 1926 și 1927 conducerea Muzeului a organizat la „Casa Națională” două expoziții ale pictorului Stavru Tarasov, profesor codrenist (absolvent al liceului Gh. Roșca Codreanu), expoziții elogiata de presa locală. Coordonaate de profesorul Cezar Ursu, au contribuit la educația estetică a publicului, au încurajat colecționarii particulari și au stimulat dezvoltarea Pinacotecii prin donații sau achiziții. Prima expoziție de pictură Tarasov era anunțată în revista „Țara de Jos” din noiembrie 1926. Revista ne informează că în sala „Casei Naționale” din Bârlad expune „fiul Deltei”, „talentatul peisagist de marine” și „portretist”, dându-ni-se ca exemple tablourile: „Bătrâna”, „Ardeleanca” sau „La izvor”⁷⁶. Tot din aceeași revistă aflăm că „expoziția a avut 80 de tablouri, nuduri, portrete, flori, peisaje și că „D-l Tarasov e un realist stăpân pe culori și tehnică, îi întrevădem un succes eclatant de fin portretist”⁷⁷. Cu această ocazie Primăria va cumpăra patru tablouri Tarasov pentru pinacoteca de la „Casa Națională”⁷⁸. La cea de-a doua expoziție din iunie 1927, Primăria a cumpărat două peisaje inspirate din zona „Cerbul de Aur” pe care le-a donat tot pinacotecii „Casei Naționale”⁷⁹.

⁷² Oltea Râșcanu-Gramaticu, *op. cit.*, II, p. 120.

⁷³ *Idem*, Istoria Bârladului, I, Bârlad, 1996, p. 401-402.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ „Graiul Nostru”, Bârlad, nr. 3, 1925.

⁷⁶ „Țara de Jos”, București, nr. 11-12, 1926.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Nicoleta Amăutu, *Pictorul Stavru Tarasov*, în B.O.A, I, București, 1980, p. 292.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 295.

După înființarea asociației „Casa Națională de Cetire a orașului Bârlad-Stroe Belloescu” se va ajunge la deschiderea primei pinacoteci publice în 14 noiembrie 1928, când în incinta „Casei Naționale” vor fi expuse tablouri semnate de mari maeștri români, în frunte cu N. Grigorescu, N. Tonitza, Gh. Petrașcu sau Ion Th. Sion⁸⁰. Asociația împreună cu Primăria a încurajat expozițiile temporare la „Casa Națională” pentru că ele erau prilejuri de achiziții pentru pinacotecă sau colecționari. În 1929 Cristea Ionescu expunea 15 lucrări la „Casa Națională”, împreună cu soții Poplăcenel, cu Ionel Peiu, Gh. Portase și Fredy Wolfinger⁸¹.

Din revista „Scrisul Nostru” nr. 9-10 din 1930 aflăm și de alte expoziții bârlădene: „Societatea literară Academia Bârlădeană de sub conducerea lui G. Tutoveanu a deschis în toamna aceasta la Casa Națională, a șasea expoziție de pictură la care-au luat parte tineri pictori bârlădeni: G. Portase, F. Wolfinger și I. Peiu”. O altă expoziție bârlădeană e semnalată în 1934 când Cristea Ionescu (va picta mai târziu clădiri și aspecte din Bârladul de odinioară) expune 20 de lucrări împreună cu I. Peiu și Gh. Portase⁸².

Pinacoteca va deveni o expoziție de artă cu caracter permanent și va ajunge să adăpostească până în anul 1942 un număr de 100 de tablouri. Referitor la tablourile deținute de pinacotecă, revista „Duh nou” din mai 1937 preciza: „...Asociația (din 1928) a mai organizat în sala din stânga (a Casei Naționale) o pinacotecă cu pânze de necontestată valoare artistică ale marilor maeștri: Grigorescu, Loghi, Bulgăraș, Petrașcu, Tonitza, Stoica, Băncilă, Tarasov, Hârlescu, Severin apoi mai tinerii Condoiu, Schelety, H. Dimitriu, Șt. Dimitrescu, Jichidi, Șeptilici, G. Nicolescu, E. Voinescu, Meria Râmnicianu, Paul Verona, Viorescu, Portase etc.”⁸³.

Personalitățile culturale bârlădene și-au adus o contribuție importantă la înființarea și afirmarea pe plan local și național a acestor instituții ceea ce a făcut ca Bârladul să fie recunoscut, în perioada interbelică, ca un oraș cultural, marile valori născute aici făcând cinste culturii românești.

⁸⁰ Nicoleta Arnăutu, *Ctitori ai spiritualității bârlădene*, în B.O.A., III, București, 1984, p. 375.

⁸¹ Romulus Boteanu, *Cristea Ionescu*, în B.O.A., I, București, 1980, p. 525.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ „Duh Nou”, Bârlad, nr. 5, mai 1937.